

PRESENTACIÓ

Maite Comalat
comalat@ub.edu
Universitat de Barcelona

Lluís Agustí
agusti@ub.edu
Universitat de Barcelona

El que comenceu a llegir és el segon número de l'*Anuari de l'Observatori de Biblioteques, Llibres i Lectura* que, tal com s'avançava en inaugurar-ne la publicació ara fa un parell d'anys, té com a objectiu recollir periòdicament l'estat de la qüestió i el balanç d'actuacions dutes a terme en els diversos àmbits de l'Observatori, que es va crear, oficialment, el 14 de juliol de 2008 i que està adscrit a la Facultat de Biblioteconomia i Documentació de la Universitat de Barcelona.

L'*Anuari* ha volgut recollir una impressió general del que s'ha fet, al voltant de la lectura i l'edició, en les biblioteques, les escoles i les llibreries de Catalunya al llarg dels anys 2010 i 2011. A més de tots els estudis i les recerques que s'han publicat en aquest període. Els articles s'han encarregat a professionals i investigadors relacionats directament amb aquests temes per poder garantir la qualitat i la coherència de les dades. Així doncs, el lector trobarà un primer bloc d'articles dedicats a l'anàlisi de l'edició durant aquest període amb una incidència especial en els materials adreçats específicament al públic infantil i juvenil. Un segon bloc, amb els articles que recullen les accions i activitats que s'han dut a terme a les biblioteques i entorn de la promoció de la lectura. I en el tercer, els articles que analitzen els estudis i la recerca sobre l'edició, la lectura i els llibres

infantils i juvenils. Aquesta edició de l'*Anuari* es tanca amb una bibliografia recollida per la biblioteca de la Facultat de Biblioteconomia i Documentació.

L'*Anuari* comprèn, doncs, diversos articles que s'han pensat individualment. Aquest fet i la proximitat temàtica d'algun dels temes fa que es puguin trobar informacions repetides en alguns articles. Per exemple, algunes de les exposicions organitzades a les biblioteques públiques són activitats que s'hi han dut a terme i, alhora, resultat d'una recerca. Entenem que aquesta reiteració és inevitable i respon a aquesta voluntat de fer una mirada més detallada a cadascun dels agents que intervenen en aquest procés de lectura: des dels editors i els intermediaris —biblioteques, escoles i llibreries— fins als resultats que els investigadors publiquen.

El lector trobarà a faltar amb tota seguretat un article dedicat a l'ús, la producció i la distribució del llibre electrònic a Catalunya, que no ha estat possible incloure en aquesta edició. Treballarem perquè en la propera, aquest apartat sigui un element imprescindible en aquesta visió al voltant del món de l'edició i la lectura.

Obre l'*Anuari* l'estudi de les aportacions més destacades sobre la història del manuscrit, el llibre imprès, la

tipografia i les arts gràfiques, el gravat, la il·lustració i l'enquadernació, la circulació de l'escrit i la lectura, les biblioteques, els arxius i el patrimoni bibliogràfic. De totes i cadascuna d'aquestes temàtiques s'hi relacionen les publicacions en monografies, els articles científics, els congressos i jornades i també les exposicions.

Com a valoració general es pot afirmar que el bienni estudiat no difereix en aquestes matèries històriques ni en qualitat ni en quantitat respecte de l'anterior, ja que un nombre reduït d'autors es continuen mostrant força productius. Sí que resulta diferent però l'anàlisi i valoració d'aquestes contribucions en aquesta edició de l'*Anuari* en la qual apareixen analitzades a fons i que en l'anterior només es mostraven com una relació.

Segueix una contribució en la qual es presenten les fórmules de col·laboració entre editorials i biblioteques que s'han iniciat aquest període. L'article, que se centra només en l'edició en català, posa de manifest algunes de les tendències més importants que s'han de destacar en el món de l'edició en paper en català: entre d'altres que, a partir de les informacions estadístiques, es detecta un increment progressiu del nombre de títols, el qual avança paral·lelament a un descens significatiu del volum d'exemplars publicats, un desequilibri notable entre els apartats de ficció i no de ficció i una representació molt minsa dels llibres de ciència i tècnica, que segueixen, a més, una clara tendència a la baixa.

Pel que fa a les biblioteques i la seva relació amb el món editorial i el desenvolupament de col·leccions, s'hi descriu l'evolució econòmica de la inversió feta en adquirir fons en els dos serveis de biblioteques, el de la Generalitat de Catalunya i el de la Diputació de Barcelona, entre els anys 2008 i 2011. Les dates ultrapassen els límits del bienni pel fet que no s'havien recollit en l'*Anuari* anterior i per donar una visió més definida de la tendència. Així mateix, es destaca la publicació de diversos documents de desenvolupament de la col·lecció d'algunes xarxes urbanes de biblioteques, l'augment del treball sobre la col·lecció a través de la creació de blogs i recursos que donen visibilitat d'aquesta col·lecció a la Xarxa i, al mateix temps, es presenten línies inicials de col·laboració entre biblioteques i editors.

Els tres articles següents se centren en l'edició de llibres infantils i juvenils i permeten veure globalment una

tendència positiva, encara que no exageradament, tant pel que fa al nombre de llibres publicats com a la convocatòria de premis i reedicions que promouen la sortida editorial de novetats interessants o la recuperació de clàssics. En el cas dels àlbums es destaca el creixement de l'interès per aquesta modalitat de llibre i l'existència d'un públic molt fidel. En el camp de l'àlbum estricte, de còmic o no, es destaca, entre d'altres, l'aparició a Catalunya de traduccions més que de produccions pròpies. Quant al llibre de poesia infantil en català, la valoració del bienni és també positiva ja que a la incorporació d'autors nous, de temàtiques i de col·leccions noves s'hi afegeix l'augment del nombre de títols en llengua original i també de les traduccions de qualitat. El mercat de llibres infantils i juvenils es presenta dinàmic ja que a l'edició dels grans segells editorials coneguts, s'hi ha sumat la producció d'editorials més petites.

Un punt i a part mereix el projecte sobre la lectura fàcil, que després de deu anys d'activitat veu com la implantació a Catalunya creix. La presència i l'increment de materials i activitats relacionats amb la lectura fàcil durant aquest bienni en tot el territori dona fe de la importància d'aquest projecte dut a terme des de l'Associació Lectura Fàcil (ALF) en els centres escolars, les biblioteques, les entitats associatives, les editorials i les institucions públiques.

Un segon bloc el formen els apartats dedicats a repassar totes les novetats que s'han produït en les biblioteques públiques i les escoles com a dos dels agents importants que intervenen en la promoció de l'hàbit lector. Les biblioteques públiques i les biblioteques escolars no han perdut en aquest període l'oportunitat de continuar creixent, en nombre i en iniciatives, per constituir-se com un element clau en la promoció de la lectura.

En el cas de les biblioteques públiques, s'hi enumeren les accions que s'han dut a terme com ara: la revisió i l'actualització d'alguns dels plans de biblioteques municipals més importants del territori; el nombre dels equipaments nous i la millora i ampliació d'alguns dels existents; les accions promogudes amb l'objectiu d'incentivar la lectura entre diferents sectors de la població i reforçar el paper formatiu de la biblioteca pública; els recursos professionals, les publicacions sobre la matèria i la recerca, i l'exposició d'experiències presentada en congressos i duta a terme pels grups de treball formats pels professionals.

A través del recompte de totes aquestes activitats tan diverses es pot observar, amb relació al bienni precedent, que s'ha continuat creixent en el nombre d'equipaments disponibles i en la millora i l'ampliació dels ja existents. Tot fa sospitar però que aquestes millores tendiran a disminuir els pròxims anys, ja que són el resultat últim d'una dinàmica endegada abans de l'arribada de la crisi amb la qual, tant la creació de noves biblioteques com l'ampliació o la renovació d'altres, s'ha aturat. Malgrat tot, el nombre d'usuaris nous i els visitants segueix creixent en nombre, i també millora la valoració que fan dels serveis bibliotecaris. Aquesta valoració positiva augmenta encara una mica més respecte a anys anteriors. Finalment, es continua evidenciant la voluntat de millorar a través de la presència estable de les biblioteques a les xarxes socials i les iniciatives orientades a incrementar els serveis en línia per als usuaris.

En el cas de les biblioteques escolars són diverses les novetats que permeten tenir una visió optimista d'aquest període, des de l'impuls del Programa de Biblioteca Escolar «Puntedu», que ha facilitat l'organització de jornades i cursos per promoure les biblioteques i per compartir experiències, fins a projectes per crear xarxes municipals de biblioteques escolars, sovint en col·laboració amb les biblioteques públiques. A més, diverses publicacions, monografies i articles de revista, revelen l'interès a reflexionar sobre la funció de les biblioteques escolars. Els resultats mostren un nivell d'activitat ben alt.

Per la relació que mantenen amb els temes que ocupen l'OBLLE, s'ha volgut destacar d'una manera específica les accions entorn a promoure la lectura a les biblioteques, les escoles i les llibreries. A aquest objectiu responen els tres articles següents.

En l'article que es refereix a la promoció de la lectura a les biblioteques públiques, es recullen les iniciatives que s'han dut a terme durant aquests anys i que han permès mantenir el nombre i la qualitat que continuen caracteritzant els programes de dinamització lectora, des dels plans de lectura institucionals fins a les accions concretes impulsades directament des de les biblioteques, individualment o a través de les xarxes territorials, dirigides a fomentar l'hàbit lector entre infants, joves i adults. Finalment es recullen les activitats que, amb un objectiu més divulgatiu, s'han fet en jornades i trobades professionals i en exposicions, així com les publicacions

més rellevants d'aquest període relacionades amb la lectura i les biblioteques.

En el cas de la promoció de la lectura a les escoles, l'article recull totes les activitats que s'han dut a terme i que posen de manifest la preocupació i l'interès de la comunitat educativa a generar nous currículums i endegar iniciatives per millorar la competència lectora. N'és un molt bon exemple, tal com es destaca, la implementació progressiva dels PLEC (plans de lectura de centre) i diversos plans institucionals promoguts des del Govern i des dels municipis. Aquesta sensibilitat es fa evident també amb l'anàlisi de les iniciatives endegades per diverses entitats i per la quantitat de projectes i grups que treballen al voltant de la promoció lectora, que han donat lloc a interessants estudis que també s'hi ressenyen.

Lògicament segueix a aquest bloc l'article orientat a analitzar, concretament, quines han estat les accions que han tingut lloc a les llibreries. Sabut és que les llibreries a Catalunya han volgut ser de sempre molt més que un comerç de proximitat i que tenen un paper fonamental en la circulació del llibre entre la ciutadania. Aquest apartat és una novetat respecte a l'*Anuari* anterior, que permet donar una visió més completa de les accions dutes a terme amb l'objectiu d'incentivar la lectura i que esperem que es pugui mantenir per a les properes edicions. Se cita el Pla llibreria activa amb el qual l'Administració vol inserir-les com un equipament preferent de difusió cultural en el país, i també s'hi enumeren els exemples de les activitats dutes a terme des de les llibreries. Així mateix, s'hi descriuen les activitats de promoció global com ara la Diada de Sant Jordi, la Setmana del Llibre en Català o, més particularment, el Premi Llibreter, un guardó relativament jove però d'un prestigi indubtable.

El tercer bloc el constitueixen els articles dedicats a l'anàlisi dels estudis i les recerques que s'han fet durant aquest període sobre l'edició i els hàbits lectors, la lectura i els llibres infantils i juvenils. Els resultats són nombrosos i interessants i evidencien una activitat de reflexió i estudi creixent que, preferentment, s'ocupa dels nous models de lectura provocats per les noves formes d'edició i comunicació electrònica.

El primer dels articles d'aquest últim bloc tracta de la lectura i és també una novetat en aquesta edició de

L'*Anuari*. Recull la recerca feta sobre la lectura en el sentit més ampli, com a fenomen, com a concepte i com a realitat canviant relacionada amb les noves tecnologies, però també com a element bàsic i primordial, com a nucli en el procés de l'aprenentatge. S'hi enumeren els informes i estudis catalans i els espanyols que els són vinculants. Es donen també les dades indicatives sobre l'activitat lectora al país com ara la taxa de lectura, el lector tipus i les llengües usades en la lectura. També informa dels projectes acadèmics i de recerca, dels centres i observatoris creats i en actiu al país, de les publicacions científiques i de divulgació.

El fet de ser la primera vegada que aquest apartat sobre la lectura s'inclouï en l'*Anuari* no permet una comparació amb el bienni anterior que ens doni una imatge de tendència. Malgrat això existeix la convicció que amb els canvis tecnològics que afecten l'ús, els hàbits i les formes de lectura, aquest tema prendrà una centralitat indiscutible.

El segon dels articles dedicats als estudis i la recerca se centra, especialment, en l'anàlisi de l'edició i el foment dels hàbits lectors. També és una novetat aquest estudi específic que en l'edició anterior formava part d'un bloc més general sobre la promoció de la lectura. S'hi descriuen els estudis, la majoria encarregats per institucions públiques, entorn a l'activitat editorial a Catalunya i als hàbits lectors de la població catalana; es fa referència als grups de recerca i al resultat de la investigació en forma de publicacions científiques, congressos, seminaris i premis al voltant de l'activitat editorial i el foment de la lectura; finalment es detallen les publicacions més significatives relacionades amb els àmbits de l'edició, els hàbits lectors, la promoció de la lectura i els plans de foment per promoure la lectura. No és casualitat, que es faci referència especial al Pla nacional de lectura 2012-2016, del qual es destaca l'ambiciós objectiu de passar del 62 % de la població lectora catalana al 71 %.

Clou aquest últim bloc sobre estudis i recerques les obres que es refereixen a les activitats sobre els llibres infantils i juvenils. De la mateixa manera, s'hi descriuen i es comenten profusament els informes i estudis, els grups i projectes, i tota la investigació i la divulgació dutes a terme en forma de congressos, exposicions, premis i publicacions. També s'hi detalla la formació universitària relacionada amb l'àmbit de la literatura infantil i juvenil.

Encara que sota un títol més general, l'objectiu de l'estudi d'aquest article sí que estava present en l'*Anuari* anterior i se'n pot deduir que la investigació, la difusió i la formació sobre el llibre infantil i juvenil a Catalunya entre els anys 2010 i 2011 s'ha mantingut estable quant a quantitat i qualitat amb els del bienni anterior. La producció en forma d'articles de revistes, estudis i tesis ha continuat sent força similar. S'hi detecten però algunes novetats, com ara l'increment d'estudis i de reflexió sobre la relació entre els llibres infantils, els àlbums, i els aspectes de l'aprenentatge de la lectura i de la seva promoció, així com l'impacte de les noves formes d'edició en aquest sector.

Finalment, l'*Anuari* recull el llistat de monografies que ha adquirit aquests dos anys la biblioteca de la Facultat de Biblioteconomia i Documentació de la Universitat de Barcelona, institució sota la qual actua l'OBLL. A més d'aquests materials que s'inclouen en aquesta publicació, la biblioteca manté actualitzada una [guia](#) en línia sobre hàbits de lectura dins de la qual es poden trobar altres recursos relacionats amb els temes que tracta l'*Anuari* i situats en diferents àmbits geogràfics, i la consulta de què pot interessar els lectors d'aquesta publicació.